

Tu so grmeli rimski vojaki, tu so se naselili Slovani

Čivki iz preteklosti V spremljevalnem programu knjižnega sejma v Frankfurtu tudi celovita predstavitev slovenske arheologije

V letošnji izdaji Guinnessove knjige rekordov sta med deseterico slovenskih rekorderjev tudi prvo glasbilo na naših tleh, okoli 50.000 let stara piščal iz jame Divje babe, in najstarejše kolo z Ljubljanskega barja, ki naj bi nastalo okoli leta 3150 pred našim štetjem. A slovenske arheološke najdbe še večjo medijsko pozornost in zanimanje javnosti vzbujajo na razstavi *Čivki iz preteklosti v frankfurtskem arheološkem muzeju*, ki je del spremljevalnega programa 75. knjižnega sejma v tem mestu, na katerem je Slovenija častna gostja.

SAŠA BOJC

Ogrlica iz barvitih steklenih jagod, tudi v obliki ovnove glave, iz 5. do 4. stoletja pred našim štetjem, najdena na Kapiteljski njivi, rimski bronasti zvon iz obdobja med 1. in 3. stoletjem z območja Vodenih rup v Triglavskem pogorju, s 1765 metrov nad morjem, rožen glavnik iz 6. stoletja, na katerem je kot strip upodobljen spopad dveh konjenikov z mečema, par srebrnih uhanov z vrezanim rastlinskim okrasom, morda celo palmo, iz zgodnjega srednjega veka, najden v Srednji vasi pri Bohinju – to je le nekaj od 110 originalnih arheoloških predmetov, petih kopij in rekonstrukcije, ki bodo vse do sredine marca na ogled nemški oziroma svetovni javnosti, obiskovalcem aktualnega knjižnega sejma. Kažejo predvsem na to, da je bil slovenski prostor, velik dobrih 20.000 kvadratnih kilometrov, zaradi svoje geostrateške lege vse od človekove prazgodovine prepišno ozemlje oziroma vedno znova stičišče in presečišče vplivov različnih kultur. Ali kot je bilo zapisano v napovedi dogodka, tu so »vzniknila pomembna prazgodovinska središča evropske elite, tu so grmeli rimski vojaki in se srečevali z barbarskimi ljudstvi, tu so se naselili Slovani«.

Razvoj človeške misli, ki je pripeljala do knjige

Kot razkriva vodja projekta dr. Daša Pavlovič, kustosinja za zgodnji srednji vek v Narodnem muzeju Slovenije, ki se mudi v Frankfurtu in je pripravila tudi vodstva po razstavi, so odzivi presenetljivo dobri, za razstavo vlada veliko zanimanje tako med obiskovalci kot med novinarji. Ta teden so ob razstavi gostili glasbeni nastop Boštjana Gombača, ki je zaigral na repliko neandertalčeve piščali, jutri bosta kustosinji iz narodnega muzeja, ki govorita nemško, pripravili otroške delavnice z naslovom *Bleščeča pradavнина*,

sicer pa bodo od januarja do marca prihodnje leto s predavanji v muzeju gostovali slovenski kustosi iz muzejev od Prekmurja do Gorenjske, od slovenske Istre do Bele krajine, ki so prispevali predmete.

Razstavo, ki hkrati prikazuje Slovenijo kot geografsko zelo raznoliko in turistično zanimivo deželo, kustosinja opisuje kot izjemen dogodek. Prvič se zunaj meja Slovenija predstavlja arheološko tako celostno, od prazgodovine do novega veka, svetovni javnosti. »Take pregledne predstavitve še ni bilo. Bili so razstavljeni posamezni predmeti, manjše razstave. Ker smo bili v Frankfurt povabljeni tako rekoč zaradi knjige, smo ta *hommage* knjigi v arheologiji, ki ne premore veliko knjig, kvečjemu nekaj skromnih lapidarnih zapisov, videli v prikazu razvoja človeške misli, ki so jo pozneje skozi zgodovino skušale ujeti knjige. Kot so dokazali fizični antropologi in kognitivni znanstveniki, je bila glasba ključna pri razvoju do zmožnosti simbolnega razmišljanja, govora, pisave pa vse do knjige,« je povzela sogovornica.

Prvič se zunaj meja Slovenija predstavlja arheološko tako celostno od prazgodovine do novega veka svetovni javnosti.

Tako so slovensko arheološko pripoved speljali skozi tri vrste predmetov. Prvi so tisti, povezani z zvokom in glasbo, torej glasbila, od prazgodovinskih piščali iz kosti jamskih medvedov prek antične dvojne piščali do novoveških železnih drumlic, tako ritualnih ropotulj kot ropotulj igrač. Druga skupina so simbolni predmeti, kakršni so prazgodovinske figurine, kipci antičnih bogov, predmeti z vgraviranimi astralnimi simboli, predmeti v obliki živali, miniaturi predmeti in predmeti z vrezanimi figurami, ki govorijo zgodbo, tretja pa predmeti z najzgodnejšimi zapisanimi besedami, venetski mi zapisi na fragmentih bronaste situle in na srebrni ploščici, zapisi imen lokalnih božanstev, grafiti in koščena antična miniaturna knjižica. Ta datira v 2. stoletje, sestavlja jo pet koščenenih tablic ter ima platnice iz slonovine, odkrili pa so jo v Zgornji Hajdini pri Ptujju. Izbor materiala in velikost knjižice kaže, da je bila ta dragocen in cenjen predmet.

Pri projektu sodelujejo:

Narodni muzej Slovenije, ki projekt vodi
Pokrajinski muzej Celje
Pomurski muzej Murska Sobota
Pokrajinski muzej Ptuj Ormož
Muzej in galerije mesta Ljubljane
Dolenjski muzej Novo mesto
Pokrajinski muzej Koper
Gorenjski muzej Kranj
Goriški muzej Nova Gorica
Tolminski muzej

Zgodovinski pomeni drugačni

Izbrati predmete za razstavo je bila težka naloga, priznava Daša Pavlovič, saj je predmetov, ki bi jih želeli prikazati, zelo veliko. Zadnjo besedo so imeli kustosi muzejev, ti so se odločali za predmete, ki so se jim zdeli najbolj zanimivi, pa tudi za takšne, ki še niso bili prikazani širši javnosti. Sogovornico, ki je bedela nad celotnim projektom, v izboru še vedno najbolj fascinirata paleolitski piščali iz Divjih bab in Potočke zijalke, ki ju opisuje kot prispevek k razumevanju zgodovine muziciranja, polni zgodbe preteklosti pa so tudi predmeti z živalsko simboliko, fibule v obliki pava, žabice, zajčka. Zajec velja za simbol plodnosti, zajklja lahko nosi celo dve različno stari legli hkrati. Žabe so bile v grško-rimski kulturi prav tako simbol plodnosti, poleg tega so verjeli, da imajo magično moč, ki ščiti mrtve pred nevarnostmi v posmrtnem življenju. »Žabje oči so imele tudi apotropijski pomen, verjeli so, da zaponka varuje tistega, ki jo nosi, pred zlom in odganja nesrečo,« je dejala z mislijo na razstavljeni broški v obliki žabe iz rimskega obdobja, ki so ju našli v Novi tabli pri Murski Soboti. Zanimivo pa je, da je njuna najbližja vzporednica najdba iz groba iz prve polovice 2. stoletja s pokopališča v Heidelberg-Neuenheimu v Nemčiji.

Omeniti kaže še pava, pravi, nekdanji simbol nesmrtnosti in večnega življenja, ki ga je prevzelo tudi zgodnje krščanstvo. Na razstavi ga zastopa broška iz brona in železa iz 5. ali 6. stoletja s Pristave na Bledu. »V stari Grčiji je bil pav stooki čuvaj boginje Here, v starem Rimu je nosil umrle cesarice v nebo. S tega vidika je v krščanstvu postal rajska ptica, ki spremlja tiste, ki gredo v raj, ter kaže na nesmrtnost. Iz te nesmrtnosti izvira verovanje, da je pavovo meso nepokvarljivo. Šele

Rožen glavnik iz 6. stoletja, najden v Lajhu v Kranju (hrani ga Narodni muzej Slovenije), je bil odkrit v grobu iz časa preseljevanja ljudstev. Na njem je upodobljen zelo redek figuralni prizor, lahko ga beremo kot strip.

Prostostoječa bronasta figurica psa – kaštelirski pes iz 5. do 4. stoletja pred našim štetjem, ki po obliki telesa in ušes spominja na goniča, odkrili so ga v Kaštelirju nad Kortami (hrani Pokrajinski muzej Koper). V antični mitologiji je bil pes simbolno vezan na zvestega spremljevalca in vodnika, pa tudi čuvaja med tuzemskim in onstranskim.

v srednjem veku, ko so te ptice napolnili vrtove in parke bogatih plemičev, je pav dobil negativno konotacijo, postal je simbol napuha in prestiža. Sporočilo razstave je tudi, da so bili zgodovinski pomeni v marsičem drugačni, kot jih razumemo danes,« poudarja sogovornica. Razstavljajo pa le malo kosov orožja, čeprav je pogosto med arheološkimi najdbami.

Izpostavili so le nekaj sekir in mečev, pa še te predvsem zaradi simbolov, znakov, zapisanih na njih. Na enem od mečev vidimo vgravirano zaobljubo, ki naj bi varovala vojščaka v boju. Meč s kabalistično formulo je rariteta, podobnega hranijo le še v muzeju v Glasgowu na Škotskem. Ustvarjalci razstave, ob kateri je izšel obsežen katalog, so že dobili

Miniaturna knjižica iz kosti in slonovine iz 2. stoletja, odkrita na Ptujju (hrani Pokrajinski muzej Ptuj Ormož), je dragocen vpogled v pismenost in pisno kulturo tistega časa. FOTOGRAFIJE TOMAŽ LAUKO

Med steklenimi jagodami ogrlice iz 5. do 4. stoletja pr. n. št. izstopajo tiste v obliki ovnove glave, ki so bile del najbogatejših grobnih oprav novomeških kneginj in knezov.

povabila slovenskih veleposlanikov iz drugih držav, da bi razstava gostovala tudi pri njih, slovensko veleposlaništvo v Ankari si želi, da bi jo odprli na dan slovenske samostojnosti, 25. junija, prihodnje leto. Sicer pa bo na predvečer zaprtja razstave, 16. marca 2024, na rekonstrukcijo antičnega glasbila – dvojno piščal ali tibio, katere original iz 2. oziroma 3.

stoletja hranijo v Pokrajinskem muzeju Ptuj Ormož, zaigrala poljska muzikologinja in glasbenica Olga Sutkowska. »Rimski pesnik Ovid je zapisal, da je tibia zvenela v templjih in gledališčih ter pri žalnih slovesnostih, pripisovali so ji magično moč, njena glasba pa naj bi pregnjala zle duhove in klicala dobro,« so še spomnili v Narodnem muzeju Slovenije.